

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yirmeyah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1835 oder 1836]

ד הימרי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9113

וְאֶת־בְּקָרָם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־
 בָּנוֹתֵיהֶם: (כה) גִּשְׁכָּבָה בְּבִשְׁתָּנוּ
 וְתַכְסְּנוּ כָּל־מִתְנוּ כִּי לַיהוָה
 אֵלֵהֵינוּ חָטָאנוּ אֲנֵהֵנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ
 מִנְעוּרֵינוּ וְעַד־הַיּוֹם הַזֶּה וְלֹא
 שָׁמַעְנוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:
 ד (ח) אִם־תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמַר־
 יְהוָה אֵלַי תָּשׁוּב וְאִם־תִּסָּר
 שְׁקוּצִיךָ מִפְּנֵי וְלֹא תִגּוֹד:
 (ז) וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי־יְהוָה בְּאֵמֶת
 בְּמִשְׁפַּט וּבְצִדְקָה וְהִתְבָּרְכוּ בּוֹ

פֶּע, איהרע רינדער, איהרע
 זאָהנע אונד איהרע טעכטער.
 (כה) דאָהער מיססען אין אונ־
 זערער שמאך וויר ליעגען,
 אונד מיט אייגנער שאַנדע בע־
 דעקט וויין; דען וויר וינדיגען
 דעם עוויגען אינזערם גאָטטע,
 וויר אונד אונזערע עלטערן זייט
 אונזערער יוגענד ביז אויף דען
 הייטיגען טאָג, אונד געהאָר־
 טען נײַט דער שטיממע דעם
 עוויגען אונזערעם גאָטטעס.
 ד (ח) אָ! דאָס דוא צוריק
 קעהרטעסט, ישראל!
 דאָס דוא צו מיר צוריק
 קעהרטעסט, שפּריכט דער
 עוויגע, דאָס דוא דייעזן
 גרייל אויס מיינעם אַנגעזכטע

וועגשאַפֿטעסט, אונד נײַט מעהר וואַנקטעסט. (ז) דאָס דוא שוואַרטעסט: „זאָ וואָהר
 דער עוויגע לעבט!“ מיט וואָהרהייט, מיט רעכט אונד ביעדערזיין, דאָס מיט פֿעלקער
 אין

ר ש י

ד (א) אס תשוב ישראל. בתשובה זו אלי תשוב לכבודך וגדולתך הראשונה: ואם תסיר
 שקיניך מפני אז לא תגוד ללא תגולה: (ב) ונשבעת חי ה' באמת. נשבעת בשמי
 תשבע באמת ולא כאשר עתה שנחוב בנס (לקמן ה') אס חי ה' יאמרו אכן לשקר ישבעו:
 והתברכו בו גוים. אס תעשי כן אז יתברכו בישראל הגוים כל גוי יאמר לנו תהא כפלוני
 ישראל

ב א ו ר

ויקם מזבחות לבעל וגו' להעביר בנו באש וכן עשו כלם נמ"ש (שס פ' י"ז) וכן אמר ירמי' להלאה
 י"ט ה' ובו אש זמות הבעל ושקף את בניהם באש וגו'. (כה) גשכבה בבשתנו, אונתנו כמו
 אבותינו שהיו כלים בנשחם כן אונתנו אונתנו דרכיהם ואמר גשכבה לפי שהאדם שהוא בלצה גדולה
 ולא ידע מה לעשות יפיל עלמו בשניה ושוכן (רד"ק), ואולי אמר גשכבה ע"ד אחי תלין משוגתי
 (איוב י"ט ד') וכונתו אונתו במעשה אונתו ולא רפינו מהם לפי שלשון לינה נופל ג"כ על
 התמדת וקיום הדבר תמיד, או זמן רב וכן לשון שנינה כאן והכל דרך משל כמו (ישעי' י"ד
 י"א) תחתך ילע רמה ומכסוך תולעה כלומר בכל פנה שאנו פונים אנו מוסתים ומוקפים מנושה
 וכלימה בכל כד.

ד (א) אם תשוב, דברים אלו השיב הש"י לבני ישראל על תחנוניהם למעלה ולדעתי מלת
 אס כאן אינו תנאי רק בא לאמת הדבר כמו אס תשמע לי (תהלים פ"א ט') הלואי
 שתשמעו לי וכאשר נתב הרד"ק בשרשיו ע"ש. ולא חגוד, כלפור נודד ממקומו וסוסע על שתי
 סעיפים (רמ"א). (ב) ונשבעת, והלואי שתשמע נשם ה' באמת ובלדקה לאשר את החמין
 להליל הגזול מיד עושקי ופת נפש עני ואביון מחזק ממנו, ומביא בזה שלום וברכה בעולם
 ויבירו וידעו כל הגוים כי אלהים אמת ותורתו חמימה והתברכו בו ונשמו יתהללו.

גוים ובנותיהם ללו: (ג) כי כה ואמר
 יהוה לאיש יהודה ולירושלם
 גירו לכם גיר ואל תזרעו אל-
 קצים: (ד) המלו ליהוה והסרו
 ערלות לבבכם איש יהודה
 וישבו ירושלם פן תצא כאש
 חמתי ובערה ואין מכבה מפני
 רע מעלליכם: (ה) הגידו ביהודה
 ובירושלם השמיעו ואמרו
 ותקעו שופר בארץ קראו מלאו

אין איהם זך גליקליך פרייוען,
 אונד זיינער זיך ריהמען. —
 (ג) דען זא שפריכט דער עוויגע
 צו דען בירגערן פאן יהודה
 אונד ירושלים: פפליגעט איך
 דיא בראכע, זאעט אכער
 ניכט אויף דארנער הין. (ד) בע-
 שנידעט איך פיר דען עוויגען,
 אונד שאפעט וועג דיא פארא-
 הויט אייערעס הערצענס!¹,
 איהר מענער פאן יהודה,
 איהר בעוואהנער ירושלים!
 דאס ניכט וויא פייער מין
 צאָרן אויסברייכט, אונד ברענ-
 נעט אונלעשבאר אייערער
 מיסעטהאטען וועגען. (ה) פֿערי-
 קינדעט עס אין יהודה, מא-
 כעטעס רוכבאר אין ירושלים,
 אונד רופעט לויט: לאסעט דיא פאָוויגע ערשאַללען, רופעט, דאס אללעס צוזאמ-

ואמר

תקעו קרי

אונד רופעט לויט: לאסעט דיא פאָוויגע ערשאַללען, רופעט, דאס אללעס צוזאמ-

¹ (ד) דחו הייסט: זיך פֿון זיידענטפֿטען בעפרייען.

ר ש י

ישראל: יתהללו. יגידו שנחכם ד"א יתהללו מי שיוכל להדבק בישראל יתפאר בדבר סודותיו"ר
 בלע"ז: (ג) כי כה אר ה' וגומר, גירו לכם גיר. הו למידי מעובדי אדמה שגרים אותה
 דימי הקין להמית שרטי העשנים שלא תהא מעלה קולים נעת הזרע בחורף אף אתם הטיבו
 מעשיכם בטרם חנא אליכם הרעה שלא תהא תפלתכם נמאסת בזחלעקו: ואל תזרעו אל
 קילים. ואל תהי לעקחכם לפני מחוך הרשע כי אם מחוך חסונה שלא תהיו דומי לזרע בלא
 גיר והיא נהפכת לקולי קרדוג"ש בלע"ז: (ד) המלו לה'. בטרם חלס חמתי באש זהו גיר
 לפני הזרע: (ה) ואמרו תקעו שופר. הזהירו את יושגי הארץ שיתקעו שופר לברוח: מלאו.
 לטון אספה והרבה יש במקרא אשר יקרא עליו מלא רועי' (ישעיה ל"א) יקראו אחרך מלא

ב א ו ר

(ג) כי כה אמר, מלת כי בא לחזק המאמר ולומר גם לאיש יהודה אמר ה' גירו לכם גיר ואל
 תזרעו אל הקולים בלומר חסונו באמת ובלב שלם, וכאשר לא שמעו לקולו ולא הטו אזנס לזה
 להגיד ביהודה ובירושלים ולהשמיע קרבת האויב וחילוי עליהם, כנ"ל הקצור וכוונת המאמר.
 גירו לכם גיר, כמו הגירו והוא מעלומי עי"ן כמו שימו חסודת השימה וה"א נופלת להקל
 והגיר הוא חרישת השדה קודם הזריעה ובחרישה ההוא יעקרו הקולים והעשנים הרעים מן
 השדה ויהיו ראויים לזריעה (רד"ק), ושם גיר הוא שדה גיר לא נמרש ולא זרע שנה או שנים
 וכדברי חכמינו ז"ל גיר שנה זרעה שנה ולגיר זה אשר עלה עליו קמשונים המשיל הנביא
 מעשה יהודה ומחשבותיו וכאלו יאמר להם הטיבו דרכיכם ומעלליכם וחקקרו מיסוד לנכס כל
 שרש פרה ראש ולענה ואח"כ תשאו לאל כפנס. ואל חזרעו אל הקוצים, אל מחשבו לשונ
 בפה לנד ולנכס כל עמכם כי אז תהיו בטובל ושרן בידו, ולכן (ד) המלו לה', שעורו המלו
 והסירו ערלת לנכסם לה' בראשונה חטתו לנכס ומחשבותכם ואח"כ חסירו הרע מקרבכם,
 כי אם כונתכם בלתי רלויה לפני איך יהיו מעשיכם רלוים, וכאשר אמר בתחלת הפרשה אם
 חסו עלי תשוב ואח"כ אם חסיר שקי"ך מפני. (ה) קראו מלאו, רש"י ורד"ק פירשו מלאו
 מענין

וְאָמְרוּ הָאֲסָפוּ וְנִבְּוֹאָה אֶל-עָרֵי
הַמְּבֻצָּר: (ו) שְׂאוּ-נַם צִיּוֹנָה הָעִיּוּז
אֶל-הַעֲמֻדוֹ כִּי רָעָה אֲנֹכִי מִבִּיא
מִצִּפּוֹן וְשֹׁבֵר גְּדוֹל: (ז) עָלָה אֲרִיָּה
מִסַּבְּכוֹ וּמִשְׁחִית גּוֹיִם גָּסַע יֵצֵא
מִמְּקוֹמוֹ לְשׁוֹם אֶרֶץ לְשִׁמְחָה
עָרִיךְ תִּצְיֹנָה מֵאֵין יוֹשֵׁב: (ח) עַל-
זֹאת חָגְרוּ שִׁקִּים סָפְדוּ וְהִילִילוּ
כִּי לֹא-שָׁב תִּרְוֶן אֶף-יְהוָה מִמֶּנּוּ:
(ט) וְהָיָה בַּיּוֹם-הַהוּא נֶאֱסִי-יְהוָה
יֶאֱבֹד לֵב-הַמֶּלֶךְ וְלֵב הַשָּׂרִים
וְנִשְׁמוּ הַיְבֻהִים וְהַנְּבִיאִים

מען שטרעמע, אונד פֿערקני-
דעט לויט דיא וואָרטע: אויף!
פֿערזאממעלט אייך, לאַס-
סעט אין דיא פֿעסטען שטער-
טע אינז פֿליעהען! (ו) שטעקט
דיא פֿאַהנע אויס נאָך ציון היין!
פֿליכטעט צוידערט ניכט!
דען אונזליק ברייגע איך אויס
דעם נאָרדען הער, אונד
שרעקליכעס פֿערדערבען.
(ז) עס שטייגט דער לעווע אויס
זיינעם דיקקֿיכט, דער פֿער-
דערבער דער נאַציאָנען ציעהט
איינהער, פֿערלעסט זיינען
אויפֿענטהאַלט, דיין לאַנד אין
ענטזעטצען צו פֿערוואַנדעלן,
אונד דינע שטערטע זאָ צו
צערשטאַרען, דאַס זיא נייע-
מאַנד מעהר בעוואָהנט. (ח) רֵא-
רָאָב אומגירטעט אייך מיט

יחמהו

זעקקען, קלאַגעט אונד יאַמסערט, דאַס דיא צאַרנגלוטה דעם עוויגען ניכט פֿאַן אונו גע-
וויכען איזט. (ט) אַן דעמועלבען טאַגע, שפּריכט דער עוויגע, ווירד מוטהלאָז דער קע-
ניג, מוטהלאָז דיא פֿירשטען, דיא פּריעסטער ענטזעטצען זיך, אונד דיא פּראָפֿעטען
שטוי-

ר ש י

(לקמן י"ב) יחד עלי יתמלאון (איוב ט"ז): (ו) שאו נס. לברוח לליון: העיוז. האספו כמו שלח
העז (שמות ט'): (ז) עלה אריה. ונבוכדנצר: מסוככו. דרך אריה ליטב במארב סכני היער
אשפיש"ט בלע"ז: תלונה. לשון ליה: (ח) על זאת. מה הוא זאת כי לא שב וגו' ואע"פ שדבר
למעלה בנבוכדנצר על החורבן כאן חזר לדבר במיתת יאשיהו: כי לא שב חרון אף וגומר.
ואף על פי ששב יאשיהו בכל לב נאמר בו (מלכים ב' כ"ב) לא שב ה' מחרון אפו על כל
הכעסים אשר הכעיסו מנשה: (ט) ויהי ביום ההוא. ביומו של יאשיהו יתמהו. למה
עלמה בו כל כך והם אין יודעין שאין זורו חוזר יפה כשאז לנער את עבודת אלילים מה היו

ב א ו ר

מענין חסיפה ולפיהם חרגמת, קראו עד אשר נתמלאו הרחובות, והטעם מלאו בלווי מבונין
הבנד (והסר הדגש) כי על ידי קולס ימלאו המה הרחובות באנשים אשר יתאספו שמה,
ולמפרשים אחרים טעם מלאו כאלו כתיב קראו בקול מלא. (ו) שאו גם ציונה, כמו לליון
ונפירש"י לברוח לליון, פני הנס יהיה נוכח ליון לאות להם לברוח שמה. (ז) ומשחיה גוים,
הולך ומבאר עבד אריה זה ומעשיו. גסע יצא, פעלים אלה באו לחזק המאמר והדמיון כאלו
נראה בעינינו נסיעתו ויציאתו וכן דרך הנביאים בהרבה מקומות. (ט) והנביאים יחמהו,
יתכן לפרש כן על נביאי אמת שגם המה ישתוואמו אס חבוט הרעה פתאום על עמם בלא ידיעתם
ע"ד הנבואה כי גם זה יהיה מלד העונש שלא ידעו דבר להניד לעמם כדי שתאבד מיד רוחם,
וע"ז תמה הנביא וקורא אכן הוא השאת לעם הזה כלומר אס גם ימרישו נביאי אמת ולא יבינו
את העם לדבר זה ימלאו נביאי שקר מקום להטעות את העם ולפתותם בהבלי שקר לומר שלום

יב'

שטוינען. — (י) דא ריעף איד: אך עוויגער, מיין גאטט! זא: נאך לאססעסט דוא שרעקליך טיישען דיעזעס פאלק אונד ירושלים; עם הייסט יא: פריע: דע ווירד אין אייערער מיטטע זיין, אונד נון דרינגט דאן שוועררט ביו אן דאן לעבען. (יא) נאך זעלכסט צו דיעזער צייט ווירד מאן פערקינדען דיעזעס פאלקע אונד ירושלים, עם וועהע איין הייסער ווינד אויס דען פלעכען דער וויסטע נאך אונזערער פאטערשטארט

יתמהו: (י) ואמר אהו אדני יהוה אכן השא השאת לעם הזה ולירושלם לאמר שלום יהיה לכם ונגעה חרב עד הנפש: (יא) בעת ההיא יאמר לעם הזה ולירושלם רוח צה שפיים במדבר הרך בת עמי לוא לזרות ולוא להבר: (יב) רוח מלא מאלה

יבא

הערוף, ניכט אום צו צערשטרייען, אונד ניכט אום אבצוואנדערן. — (יב) אבער איין נאך העפ.

ר ש י

ליכני הדור עושין חוקקין לור'ע"א על דלמותיהן חליה בדלת זה ומני' בדלת זה כשהי' פותחו לא הית' נבר' וכשהלך משם סוגרה והיא מתחברת: (י) השא השאת, יאטנשאמי"ש בלע"ז לשון הנחש השיאני (בראשית ג') שנביאי השקר נבאו לכם שלום יהיה לכם: לעם הזה. על העם הזה כשיגלו כולם: (יא) לח שפיים. מכנד ומטאט אף אח שדות יבלי המיס לשיתם מדבר. ל"א כז לשון למא דמחרגמין כחתי'ל: דרך בת עמי. אותי רוח צה וגם לא לזרות מוז מגורן אהבוני"ר בלע"ז כמו ויזרם במורה (לקאן ט"ו) ולא להבר ולנקות תנואה הוא צה כלומר לא לטינה כי אס לרעה להגלות אנשים (וגאים) טף ובהמה: (יב) רוח מלא מאלה. הפורענות יבא לי:

ב א ר

יהי' לכם כנ"ל לפי ענין המקרא. (י) השא השאת, כפל וכפלים השאת לעם הזה כי אס תעלים דברך מנביאי אמת לא יזהרו ולא יוכיחו ובי לבדי לא יאמינו כי יכזבו ויחזיקו עלי נביאי שקר וגם תחן להם יד לאת דבריהם וכאזר בתנאי. (יא) בעת ההיא, בדברים האלה יבאר הנביא לדעתי דבריו הראשונים, ואומר כן השאת לעם הזה אשר גם נעת ההיא אס יבא המות בחלוטם יטעום נביאי השקר ויאמרו כי לא יהיה ולא יעשה להם דבר ורוח זה הנושג מלפון דרך בת עמי הוא רוח לח זך ובהיר כאזר דרכו להיות בשפים במדבר ואין להם לפחד, וטעם שפיים נופל גם על מקומות המשופעים וקרחים במדבר ובדרכים כמו על דרכים ירעו וככל שפיים מרעיתם (ישעי' מ"ט ט'). בת עמי, כמו לעיני בני עמי (בראשית כ"ג י"א) והנביא יכנה לרוח נוסח ישראל בשם בת עמי והוא כאזר יאמר הלועז לחנדס-חחן-טחכטער כי טעם עם נופל על קנון המון רב מבני אדם המשתפים יחד בשפה בדת ובנימוס והמה ג"כ חוערי גזע א', וטעם בת על הכניסה וכן בת ליון בת מזרים בת ירושלים, ולפעמים יאמר כן על העדה היושבת במקום זה כי יחס העיר ויושביה ביחס האס ובניה או בנותיה, ויאמר ג"כ על העיר עצמה או משום שהיא נבנית מבני אדם ונקראת בעבור כן בת, או משום שהם מקומות קטנות ונקראו בנות עיר הגדולה כמו באמה בתה (יחזקאל ט"ז י"ד) וכן יאמר בלשון יון על העיר הגדולה מכל, מעטרפחליים (זוטטערשטאדט) ולפי טעם הראשון תרגמתי פה. לא לזרות, פי' לא יזרה במורה כנאמר להלאה ואזרם במורה (ט"ו י"ז) ולא להבר לבדר הפסולת מן האוכל או להבדילם מארלם כמו וברותי מכס המורדים (יחזקאל כ' ל"ח) רק יהיה רוח לח וקל ועד"ז ישאו לעם הזה עד אשר יפול האודד עליהם פתאים. (יב) רוח מלא מאלה, הכוונה לפי דרכי המה יאמרו כי רוח צה שפיים כמדבר אבל לי יראה הרוח מלא וחזק מגשות גם חלה לזרות ולהבר אלא הרוח זה ישא כלם ויאבדם ולכן גם אני אדבר עתה משפטים אותם אולי ישמעוני ואמלט

יבוא לי עתה גם אני אדבר
 משפטים אותם: (יג) הנהו כעננים
 יעלה וכסופה מרכבותיו קלו
 מנשרים סוסיו אוי לנו כי שדדנו:
 (יד) בבסי מרעה לבך ירושלם
 למען תושעי עד-מתי תרין
 בקרבך מהשבות אנך: (טו) כי
 קול מגיד מדן ומשמיע און מהר
 אפרים: (טז) הזכירו לגוים הנה
 השמיעו על-ירושלם נצרים

העפטינערער ווינד שטירמט
 מיר ענטגענען; דארום ווילל
 אויך איך נון רעכטסזאכען מיט
 איהנען רעדען. (יג) יא, וויא
 שווארצעס געוועלק ציעהט ער
 איינהער, וויא דער שטורם
 בריווען זיינע וואגען, פליכטיג-
 גער נאך אלס אדלער וינד זיינע
 ראססע. וועה אונז! וויר ווער-
 דען איהם צור בייטע. (יד) א,
 זא וואשע ריין דיין הערץ פאם
 באוען, דאמיט דיר נאך גע-
 האלפען ווערדע, וויא לאנגע
 וויללסט דוא נאך דייע פרע-
 פעלהאפטען אנשלעגע אים
 אינערן בעוואהרען? (טו) שאן
 רופט איינע שטיממע פאן דן
 אויס, איין אונגליקסבאטע פאם געכירגע אפרים'ס הער: (טז)
 ערקוינדעט עם דען פעל-
 קערן - אך! מאכט עם בעקאנגט ביו ירושלם: „בעלאגערער ריקקען איינהער פאן
 פער-

באים

ר ש י

רוח מלא. רוח שלם שלא אחזר בי ולא אחז' רוח עלנ"ג בלע"ז: משפטי'. לשון ויכוח:
 (יג) וכסופה. איקומא טרוביל"ון בלע"ז: (יד) אונך. חמסך: (טו) כי קול מגיד מדן. ארי
 קל נביא דמתנבן עליהון דיגלון על דפלאן לעגלה דנדן ומבשרן בארון ביזן יתון עליהן על
 דאישתענדו לדמו' דאקום מיכה בעורא דבית אפרים ואע"פ שכבר גלו העגלים מימות סנחרב
 עדיין עונס קיים גדולה היא עביר' שאנכ' לפניו ולאחריה לפניו מימות אנרסא שח' וירדוף
 עד דן (בראשית י"ד) כיון שהגיע לדן תשא כמו שעתידין בניו לעבוד שם ע"א ולאחריה בחורבן
 הבית שח' כי קול מגיד מדן: ומשמיע און. און שזר: (טז) נצרים. נותני מזור עליהם:

ב א ו ר

ואמלט נפשו מרעה, ובה יוסיף הנביא במאמר הנא להראות ולהודיע להם המראה הגדול והנורא
 אשר ראה בליווי חזקים ונוראים ובסוף דבריו הביא תמיד מאמר ה' לשוק נביאמו ותוכחתו.
 (יג) כעננים יעלה, האויבים ויכסו עין הארץ כעננים האפלים וכסופה יאתו ויבהלו
 מרכבותיו וסוסיו יריבו קל יותר מנשרים, ונאשר יראה המראות הגדולות והנוראות האלה בנפשו
 לעק בקול רם אוי לנו כי שדדנו כאלו המה עתה ביד האויב ואין להם מקום לנוס. (יד) בבסי
 מרעה לבך, והן הנה המשפטים אשר דבר הנביא אתם להזהירם לשוב לאלהים יתנך בכל
 לבנם ולא למראה לבד, ולכן אמר בבסי מרעה לבך ונאשר כתב הרד"ק כאן. חלין, ענינו
 שקידה על הדבר ונמו ובהמרותם תלן עיני (אויב י"ז ב') ומדבר בלשון זכר כדרך הנביא לדבר
 פעם נגד העם ופעם נגד הכניסה (רד"ק). (טו) כי קול מגיד מדן, אומר כי מדן יבוא מי
 שיגיד ביאת האויב וזכר דן כי הוא גבול ח"י נמ"ש מדן ועד באר שבע וכן הר אפרים. און,
 פי' עמל ורעה כמו עמל ואון והפסוק כפול במלות שונות (רד"ק) וכן תרגמתי, ואולי יל' עוד
 קול מגיד מדן ומשמיע האון הנא מהר אפרים, כי חלק דן והר אפרים סובבים ירושלים נחומה
 ואם יבא האויב מנבל עליו לעלות הר אפרים, ויאמר להזכיר הדבר לגוים הזכונים קרוב לארס
 שיקומו להלחם עם האויב וכאשר יקרב הכר לבא לארץ כנען ישמו בני דן ונבהלו וקראו (טז) הנה,
 כלומר ראו כי בא יבא האויב ירושלימה ולכן השמיעו על ירושלים, ויהי לפ"ו תרגומו: (טז) שאן

ערטאנט

בָּאִים מֵאֶרֶץ הַמִּרְחָק וַיִּתְּנוּ עָלַי
 עָרֵי יְהוּדָה קוֹזָם: (יז) כְּשִׁמְרֵי
 שְׂדֵי הָיָו עָלַיָּה מִסְבִּיב כִּי־אֲתִי
 מִרְתָּה נֶאֱמַר יְהוָה: (יח) דֶּרֶךְ
 וּמַעַלְלֵיךְ עָשׂוּ אֱלֹה לְךָ זֹאת
 רַעֲתֶךָ כִּי מָר כִּי נָגַע עַד־לְבָבְךָ:
 (יט) מֵעַי וּמֵעִי וְאוֹחֻלָּה קִירוֹת לְבִי
 הוֹמָה לִּי לְבִי לֹא אֲחַרֵּשׁ כִּי קוֹל
 שׁוֹפָר שָׁמַעְתִּי נַפְשִׁי תְרוּעַת
 מִדְּחָמָה: (כ) שָׁבַר עַל־שָׁבַר נִקְרָא
 כִּי־שִׁדְדָה כָּל־הָאָרֶץ פֶּתְאוּם

קמץ בז"ק. אוחילה קרי. שמעה קרי שדרו

פֶּעֶרְנַעַם לֶאֱנַדַע, אֹנַד עַר-
 הַעֲבֵעַן אִיהֵר קְרִיעַגְסַנְעֵשְׂרִיָּא
 אִיכְעַר רִיא שְׁטַעֲדַטְעֵי הַיְהוּדָה'ס.
 (ח) וּוִיאֵדִיא הַיְטַעַר דְּאֹפְעֵלָה,
 אֹמְנַעֲבַעַן זִיא עִם אֹם אֹנַד
 אֹם — וּוִייל עִם, שְׁפִרִיכְט
 דַּעַר עֻוִינַע, זִיךְ וּוִידַעַר מִךְ
 עַמְפֶּאֲרַט הָאֵט. (יח) דִּיין וּוִיאַנִי
 דַּעַל, דִּינַע וּוַעֲרַקַע צִיעַהֲעַן
 דִּיר דִּיעַס צו, דְּאֹ אִזַּט דִּינַעַר
 בְּאֹזְהִיט פֶּרוֹכְט, וּוִאָס דִּיר זֹא
 כִּיטַטַּעַר עַרְשִׁינַט, אִנַּד כִּיז צו
 דִּינַעַם הַעַרְצַעַן דְּרִינַגְט. —
 (יט) מִינַע כְּרוּסַט, אַךְ מִינַע
 כְּרוּסַט! אִים אִינַנַּעַרן מִינַעַם
 הַעַרְצַעַנַם עַרְגִּירִיכְט מִיךְ דַּעַר
 שְׁמַעַרְךָ! אַךְ, מִיּוֹן הַעַרְךָ טַאָבַט
 פֶּרוֹכְטִבְאָר אִין מִיר, אִיךְ קֶאָן
 נִיכְט שׁוּוִינַעַן, דַּעַן מִיּוֹן גִּיּוּסַט

פֶּעֶרְנַמְטַט שְׂאָן דַּעַר פֶּאָזוֹנַע שְׂאָלַל אֹנַד דְּאֹ קְרִיעַגְסַנְעֵשְׂמַמַּעַל; (כ) שְׁטוֹרֶךְ פֶּאָלְגַעַט
 אוּיף שְׁטוֹרֶךְ, דְּאֹ גֶאָנְצַע לֶאֱנַד אִזַּט דַּעַר פֶּעַרְהַעַעֲרוֹנַג פְּרִיּוֹ גַעֲגַעֲבַעַן, שְׁנַעֲלַל זִינַד
 מִי

ר ש י

(יז) אֲדִי כְמוֹ מֵרַח: הַקְּנִיעָה כְּמוֹ מִמְרִי הַיִּיטַס (דְּכִרִי' ט') מִרְגֹזִין: (יח) עָשׂוּ אֱלֹה. לַעֲשׂוֹ
 אֱלֹה לְךָ: (יט) אוֹחִילָה. לְשׁוֹן חֵיל וְרַחַת: קִירוֹת. אֲנַטְיוֹנַט'ס כְּלַע"ו: שְׁמַעַת נַפְשִׁי. מֵאֲחֻרֵי הַפְּרָגוֹד
 בְּאֲחֵי נְשׁוּרָה קוֹל מִתְרוּעַת מִלְחָמָה: (כ) שָׁבַר עַל שָׁבַר. מִרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם עַל גְּלוֹת יִכְנִיָּה:

ב א ו ר

עֲרַטְחָנַט דִּיח טַטִּיחַשַׁע פֶּחָן דוֹ אֹנַד פֶּעֶרְקִיכְדַּעַט דְּחֹז אוֹנְגִּלִיק, דְּחֹז פֶּחָץ כַּעֲרַגַע אַשְׁרִים חִיכְהַעַרַשׁ
 בִּרְכֵכְט. גִּיבַט עִם קוֹדַר דַּעַן פֶּעֹלְקַעַרן, זַעֲהַעַט — חַחְלַעַט עִם גַּעֲגַעַן יְרוּשָׁלַיִם כַּעֲקָחַט, כַּעֲחֻגְעִי
 דַּעַר רִיקַעַן חִיכְהַעַר וכו'. (יח) דֶּרֶךְ וּמַעַלְלֵיךְ, הַמָּה דְכִרִי ה' לֵאמֹר אַתָּה הַנְּבִאֵת כַּעֲלַמְךָ קִלְלָה
 עֲלֶיךָ וְעַל נַפְשְׁךָ, כְּדֶרֶךְ וּמַעַלְלֵיךְ תִּחְגַּרְהַ עֲלֶיךָ אוֹיְבֶיךָ וְנִרְעַתְךָ הַמֵּרַת לְנַפְשְׁךָ עַד אֲשֶׁר נָסָה
 הַמְנוּחָה וְשָׁלוֹה מִקְרַבְךָ וּכְאֲשֶׁר נִאֲמַר לְמַעַלְה תִּסְרַךְ רַעֲתֶךָ (ב' י"ט) וְע"ס אַת אֲשֶׁר כַּתְּבִיתִי.
 כִּי מָר, כִּי פַה הוּא מִל' אֲשֶׁר. (יט) אוֹחִילָה, הוּא הַעֲתִיד מְבַנֵּין הַפְּעִיל מִשְׂרַשׁ יִחַל וְהוֹרַחְתוּ
 עֲנִין חֵיל וְנֶאֱב. וְהִנֵּה הִיטָה כִּלְב הַנְּבִיא לְגַמּוֹר כִּאֵן דְכִרִי ה' הַנֶּאֱמָרִים לְמַעַה נַפְשׁוֹךְ כ"ב כִּי אוֹיֵל
 עַמִּי אֲוִתִי לֹא יִדְעוּ וְגו', אֲנַל הַמִּרְאֻת הַנְּלִבּוֹת מוֹל שְׁנַלּוֹ וְדַמִּיוֹנוֹ הַשְּׁבָרִים הַנֶּאֱמָרִים עַל יִשְׂרָאֵל
 מִלְּאֹז מִתְנִיּוֹ חִלְחַלָּה כ"ב עַד אֲשֶׁר גְּבַרוּ הַתְּפַעֲלוֹת גּוֹפוֹ וְנַפְשׁוֹ עַל כַּח שְׁנַלּוֹ, וְלֹא הִיָּה עוֹז צו
 לְהַשְׁלִים דְּבַר ה' וּכְאֲשֶׁר הַשְׁתַּדֵּל כִּלְב כַּחֹ לְהַשְׁקִיט הַרִיב בְּקִרְבּוֹ וּלְכַבּוֹת הַאֵשׁ אֲשֶׁר מוֹקַד צוֹ אַחֲזוּהוּ
 לִירִים כִּיּוֹלְדָה וְלִכֵּן לַעֲק נִמַר נַפְשׁוֹ מֵעִי מֵעִי אוֹחִילָה, וּכְבַהֲגִיעַ הַחֵיל עַד לְבוֹ קִרְחַ קִירוֹת לְבוֹ
 (וְהַמָּה דַפְנוֹת וְחִלְלֵי לֵב כְּאֲשֶׁר כַּתַּב הַרְד"ק בְּשַׂרְשִׁיּוֹ) וּמִיד הַרְגִישׁ הַחֵיל כִּלְב לְבוֹ וְהַרִים קוֹלוֹ עוֹד
 הַפַּעַם הוֹמָה לִי לְבִי לֹא אֲחַרֵּשׁ לֹא אוֹכַל לְהַתְאַפֵּק וְלִכֵּן אַעֲזוּבָה שִׁמִּי עַל בַּת עַמִּי וְאוֹמַר לְהַס
 כְּדַבְּרִים קִלְרִים הַרְעָה אֲשֶׁר נִגַד פְּנִיָּהִס. הוֹמָה, מַעֲנִין הַמוֹ מֵעִי לוֹ וְנִקְרַח לְמַעַלְה וְלַמְטָה
 קִירוֹת לְבִי הוֹמָה לִי, הוֹמָה לִי לְבִי וּמְרוּב לַעֲרוֹ וּוְיִגּוּנוֹ לֹא זִכַּר הַמְּהִיב רַק פַּעַם א', וְכֵן נִרְאָה
 מִתְרַגּוֹם הַנְּשָׁדִי מִתְרַגּוֹם ע' זְקִינִס. (כ) גִּקְרָא, עֲנִין מִקְרָה אַע"ס שְׁהוּא בְּאֵל"ף (רד"ק).
 עַד

שִׁדְדוּ אֶהְיֶה יְרִיעֹתַי: (כא) עַד-
 מָתַי אֶרְאֶה נֶגַם אֲשֶׁמְעָה קוֹל
 שׁוֹפָר: (כב) כִּי אֹיֵךְ עָמִי אוֹתִי
 לֹא יֵדְעוּ בָנִים סְכָלִים הֵמָּה וְלֹא
 גְבוּנִים הֵמָּה חֲכָמִים הֵמָּה לְהִרְעֶה
 וּלְהִיטִיב לֹא יֵדְעוּ: (כג) רְאִיתִי
 אֶת-הָאָרֶץ וְהִנֵּה תְהוֹבוּ בָהּ וְאֵל-
 הַשָּׁמַיִם וְאֵין אוֹרָם: (כד) רְאִיתִי
 הַחַרְיִם וְהִנֵּה רַעֲשִׁים וְכָל-
 הַגְּבֻעוֹת הִתְקַלְקְלוּ: (כה) רְאִיתִי
 וְהִנֵּה אֵין הָאָדָם וְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם
 נָדְדוּ: (כו) רְאִיתִי וְהִנֵּה הַכְּרָמַל
 הַמְדַבֵּר וְכָל-עֲרֵיו נִתְצוּ מִפְּנֵי
 יְהוָה מִפְּנֵי חֲרוֹן אַפָּיו: (כז) כִּי-

כה

מ ינע צעלטץ ניעדער געריס-
 סען, אין איינעם אויגענבלוק-
 קע מיינע טעפפֿיכע. (כא) וויא
 לאנגע ווערדע איך נאך דאן
 פֿעלדצייכען זעהען, וויא לאנג-
 גע נאך דען פֿאזוינענשאַלל
 האָרען? — (כב) יא, אונוינגיג
 איזט מיין פֿאַלק, זיא וואָללען
 מיך ניכט אַנערקענען, טהאָ-
 ריכטע קינדער זינד זיא, אונד
 גאַנץ פֿערשטאַנדלאָז; צום
 באַזען זינד זיא קלוג, גוטעס צו
 טהון אַכער וויססען זיא ניכט.
 (כג) זעהע איך אויף דיא ערדע
 הין, פֿינדע איך זיא וויססט אונד
 אַדע; שויע איך גען היטמעל,
 פֿינדע איך איהן פֿעררונקעלט;
 (כד) בל קקע איך נאך דען בער-
 גען! זיא ערבּעכען, דיא היגעל
 אַללע, זיא וואַנקען; (כה) איך
 שויע אונד פֿינדע קיינען מעג-
 שען, אויך אַללע פֿעגעל אין
 דער לופֿט זינד דאָ אַפֿאַן געפֿלאָ-
 הען; (כו) ערהעכע וויעדער מיין

אוינע, אונד פֿינדע דיעזעס פֿרוכטגעפֿילדע אין איינע וויססע פֿערוואַנדעלט, אונד
 אַללע זיינע שטערטע פֿעהרעהערט אַר דעם עוויגען, פֿאַר ווינעס צאָרנעס גלוטה; (כז) דען,
 זאָ

ר ש י

רגע יריעותי. רגע שדדו יריעותי: (כא) עד מתי אראה. הפסוקים האלה הנושאים גם להקנץ
 לבא להלום: (כב) התקלקלו. נתקו ונזרקו מאקומן ועם קלקל נחלי' (יחזקאל כ"א) חזרו
 מנחם: (כו) והנה הכרמל. ארץ הנטוע' כל טוב ככרמל יהיה מדבר מדבר אגדה ראיתי את
 ההרים חלו האבות וכל הגבעות חלו אזהות כלומר זכותן חמה. אין האדם זכות משה שנאמר

ב א ו ר

(כא) עד מתי אראה, עד מתי מושך עלמו ואחרת עמו. (כב) כי אויל עמי, עתה אחרי
 השתפנות רוקו ונפשו גומר דברי ה' אשר התחיל בפסוק י', ומיד אחרי הדברים האלה חזר
 לדיבורו הראשון ולהליג לפני עין בני עמו כל שזר ושזר כאשר יקרה לפניו במראה הנבואה.
 (כו) ראיתי, הנביא יסדר מראותיו בדרך פעולת כל רעש ורעש, והנה מתחלה מרגיז הארץ
 משקומה וינתקו מוסדי ארץ ולכן היא מוסה ובהו וההרים רועשים, ובאשר ירבו הנקעים והמפלות
 ותהי הארץ לחרדת אלהים אז יבהלו בני אדם ובהמה ועוף השמים יסדו וינוסו ממקומם למלוא
 מגן ומזסה במערות ובנקיקי סלעים, והשדות והכרמים נשארים שוממה וחרבה מפני חרון אף
 ה' וכן ראש הנביא כל פעולותיו זה אחר זה וכן הוא (בישעי' פרשה כ"ז) ובנביאים אחרים.
 (כד) התקלקלו, מענין מנועה ורעש מרוב קלותם.

וכלל

כֹּה אָמַר יְהוָה שְׂמָמָה תִּהְיֶה כָּל-
הָאָרֶץ וְכֹלֶה לֹא אַעֲשֶׂה: (כח) עַל-
זאת תִּאָּבֵד הָאָרֶץ וְקִדְרוּ הַשָּׁמַיִם
מִמַּעַר עַל כִּי דִבַּרְתִּי זְמַתִּי וְלֹא
נִחַמְתִּי וְלֹא אָשׁוּב מִמְּנָה:
(כט) מִקּוֹד פָּרַשׁ וְרָמָה קָשַׁת
בִּרְחַת כָּל-הָעִיר בָּאוּ בְּעֵבִים
וּבְכַפִּים עָלוּ כָּל-הָעִיר עֲזוּבָה
וְאִין יוֹשֵׁב בָּהֶן אִישׁ: (ל) וְאִתִּי
שְׂדוּד מִה־תַּעֲשִׂי כִּי-תִלְבְּשִׂי שָׁנִי
כִּי-תַעֲדִי עֲדֵי-זָהָב כִּי-תִקְרָעִי
בַּסּוּךְ עֵינֶיךָ לְשׂוֹא תִתִּיפִי מֵאִסוּר־

זא שפראך דער עוויגע, וויסטע
סוים דאז גאנצע לאַנד וועררען,
אַבגלייך איד עם ניכט גאַנץ
פערטילגען ווילל. (כח) דאָרפֿ
זאָלל דיא ערדע טרויערן, דיא
היממעל איבער איהר זאָללען
פערדונקעלן, דאָס איד דאָז
אויסגעשפראַכענע פֿעסט בע-
שלאָססען האַבע, עם נייע עני-
דערן אונד נייע צוריקנעהמען
ווערדע. — (כט) פֿאַר דעם
געטאָזע דער רייטער אונד דער
באַגענשיטצען ענטפֿלייכט דיא
גאַנצע שטאַרט, פֿערקריעכען
זיך אין דיקקייכט, אָדער בע-
שטייגען פֿעלזען, פֿערלאָס-
סען שטעהען אַללע שטערטע,
ניכט איין איינציגער בלייבט
דאַרין. (ל) אונד נון, דוא אויס-
געפלינדערטע! וואָס וויללסט

דוא יעטצט אַנפֿאַנגען, וויללסט דוא אין פורפור דיך קליידען, דיר געשטיידע פֿאַן גאַלד אַז
לעגען, אָדער מיט שמינקע דיינע אויגען בעשטרייען? וואָהרליך! דוא ציערסט דיך
פֿער-

ר ש י

בו עניו מכל האדם (במדבר י"ג). והנה הכרמל אליהו: (כו) וכלה לא אעשה. ביושניה כי אותי
פליטי' שילכו בגולה: (כח) תחבל. תחרב: זמתי. לשון מחשבה: על כי דברתי. הפורענות הזה
ואקיימנ': ולא אשוב. ולא אנהם לחשוב מחשבות טובות עליהם: (כט) ורומה. כמו רמה ניס
(שמות ט"ז): באו בעבים. ביערות עבים מקום סינוך קוליס להטמן: ובכפי' עלו. סלע מתרגם
בכפיא': (ל) כי תלבשי שני. להתנאות ולמלא רחמים לפני השודד: תקרעי בסוך. ל' קריעה
שהסוך נראה במרחיב קרע העין כך שמעתי וגם מנח' לא חלק במחברת קרע: סוך. לשון כומל:
עוגבים

ב א ו ר

(כו) וכלה לא אעשה, לדעתי פירושו אף אם כלה לא אעשה כי הנביא בא כאן לחזק דבריו
המנשרים בשורות לא טובות ולא להנחם ורק דבר ה' שממה תהי' הארץ עיקר דבריו. (כח) זוחתי,
ענינו גמר מחשבה לפעול דבר והכוונה על זאת תחבל הארץ על אשר זמתי את אשר דברתי ולא נחמתי
(כד"ק), כי בל' אשר. (כט) ורמה קשת, כל' יחיד על רבים, כמו רומי קשת ובמקרא זה באר הנביא
דבריו ראשוני' והנה אין אדם, וישאל השואל אם ה' לא יעשה כלה מה יעשה עמהם ולאיהם מקום יבאו,
וע"ז חזר ואמר שיכרתו מק' ל פרא ורמה קשת ויבאו בנפיש. עזובה כל העיר, ר"ל כל עיר
ועיר (כד"ק), וכן תרגמתי. (ל) שדוד, במקום שדודה כידוע כי הנביא לא ישמר מין ומספר.
סוך, מין סיד שמור ושזוק הנוול מן נחשת שקורין טפיעסגוז ונקרא בלשון יון (סטיבי) או
(סטיווי) ובלשון רומי (סטיביון) וכו' כחלו בנות ארץ קדם עפעפיהן התחתונים ליפה עיניהן ולשקר
בהן, ועוד היום הוא דרך נשי ארץ ישמעאל ליתן בזה תאזה לעינים ועמה נקרא הסוך בשם
קתי.

בְּדַעְגָּבִים נִפְשָׁךְ יִבְקֶשׁוּ: (לא) כִּי
קוֹל כְּחוֹלָה שָׁמַעְתִּי צָרָה
כַּמְבַּכִּירָה קוֹל בַּת־צִיּוֹן תְּתִיפֶה
תִּפְרָשׁ כַּפִּיהָ אֲוִי־נָא לִי כִי־עִיפָה
נַפְשִׁי לְהִרְגִים:

פֿערגעכענס , דינע פֿרייער
זינד דינער איבערדריסג ,
אינד פֿערלאַנגען דיין לעבען
גור . (לא) וואָס האַרע איך ?
אינע שטיממע וויא פֿאָן איי
נער קרייסענדען , איין אַנגסט
געשרייא , אַלס וואַרע זיא אין
דער ערשטען קינדעסנאַטה
עס איזט דאָ ווינזעלן דער
טאַכטער ציון'ס ; זיא שטאַהנט
דיא הענדע רינגענד : וועהע
מיר ! מיין לעבען ערליענט דען
ווירגען .

ה (א) שוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַם
וּרְאוּ־נָא וּדְעוּ וּבְקֶשׁוּ
בְּרַחוּבוֹתֶיהָ אִם־תִּמְצְאוּ אִישׁ

ה (א) דורכשטרייפֿט דיא
שטראַססען ירושלים'ס ,

אם

זעהט אייך אום , פֿאַרשעט נאָך , זוכעט אויף איהרען מאַרקטפלעטצען , אָב איהר איי
נען

ר ש י

עוננים . האַשקיס עם הנשים במיני יואף כמו ותענה על פלגזיהם (יחזקאל כ"ג) : נפשך
יבקשו . מבקשים להרגך : (לא) כמבכירה . באשה המנכרת תחלת לידתה : תתיפח . תיילל
ותלעק גניחות קופלליינ"ט בלע"ז כמו ויפח חמם (תהלים כ"ז) ל' דיבור : אוי נא לי . כך אומרת :

ב א ו ר

(קצהתן) ובאשר יעשו קים ארובים ואחורים סניב העין נראה כאלו הרחיבו וקרעו אותן . עוגבי'
עניו עגב הוא אהנה המלויה בתשוקה ובחשק לרוות למאון תאות המזגל , והרד"ק פי' ג"כ חושק'
נפשך יבקשו , בכל המקרא הזה דבר הנביא עם עמו בדרך התול ושחוק הנקרא בלשון עמים
סמטייע , וכן אמר נפשך יבקשו , להתל בהם בלשון נופל על לשון ולומר מאסו כך עוגבד אשר
בקשו ותסלו כך — אבל להמיתך ולאנדך מן העולם , והכוונה באשר תכלית כל עוגב לענות
ולטמא בן תכלית אהבתם מיד היה לאנד ולהרוג נפשך , כי כאשר יקום איש על רעהו ורלחו בן
הדבר הזה , ומה מאד נעמו לפ"ו המליכה הנאה במקרא הקרוב לזה . (לא) כי קול כחולה
שמעתי , זה חלקך מכל עמלך אשר בקשת להתיפה ויהי' סופך וגורלך כסוף כל נערה ונערה
הכולכת אחרי עוגבה ותשתדל להיות רכויה לפניו ולישא חן בעיניו , ובאשר היא לועקת בעת
לדתה כשיבאו עליה לזרים ותכלי לידה ואין לה מושיע , כי בועלה עזבה ומבקש במיתחה , בן
חלעקי ותתיפחי ויריך על ראשך כי מאהביך והפכו לשונאיך . קול , מושך עצמה ואחרת עמה
קול כחולה וגו' קול לרה וגו' . כמבכירה , היא האשה היולדת ראשונה כי חבליה קשים מחבלי
אשה אחרת (רד"ק) , ואמר בכ"ף הדמיון כי לא יראה האשה בעיניו רק ישמע קולה וידמה בנפשו
כאלו שומע קול כחולה או כמבכירה . החיפה , מענין ויפח לקול שהוא ענין הגיון מהלה
ותהמה ותקונן על הרוגיה (רד"ק) , ומוסב לדעתי על אוי נא לי כי עיפה , ור"ל בפנישת כפיה
תתיפח , אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים .

ה (א) שוטטו בחוצות , פה מתחיל הסעיף השני מחלק הראשון בנבואה זאת והולך עד
פרשת כה אמר ה' לנאות עולותיכם ספו על זנחיכם (להלן ז' כ"א) , ובו יוכיח
הנביא ויעוררם על חטאם בין איש ובין רעהו כי אין אמת ומשפט בקרבם ומלאו בתוכם
רשעים יסור כשך יקושים יגבבו וידלחו וישנעו לשקר ואח"כ יבואו ויעמדו לפני ד' בבית קדשו
ויאמרו נללנו וכיולא בזה , ומגיד להם עונשם המיועד להם על עונתם כי רבו , ולכן יקרא
בראש דבריו שוטטו בחלות ירושלים וראו את אשר יעשו ואמרו את לא בלדק ובמשפט עשה
ה' עמכם . אם חמצאו איש , ר"ל איש טוב וגדול במעשים , וכן והלא איש אמה , וכן תרגם